

¹⁴ Asociación Profesional de Detectives Privados de España : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apdpe.es/codigo-deontologico>

¹⁵ Vademecum operativo: Disposizioni operative per l'attuazione del Decreto Ministeriale 1.12.2010, nr. 269, in materia di capacità tecnica e qualità dei servizi degli istituti di vigilanza ed investigazione privata : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://img.poliziadistato.it/docs/VADEMECUM%20OPERATIVO%20definitivo.pdf>

¹⁶ Investigatore privato (ordinamento italiano) // Wikipedia : l'enciclopedia libera : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://it.wikipedia.org/wiki/Investigatore_privato_\(ordinamento_italiano\)](https://it.wikipedia.org/wiki/Investigatore_privato_(ordinamento_italiano)).

¹⁷ Про приватні підприємства : Закон ФРН : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.Verfassungende/de/ddr/privatwiTtschaftsgesetz90.htm>

¹⁸ Матеріали сайту «Детективний доклад». Розділ «Детектив як професія» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://detektiv-reportde/index.php?goto=detektiv-beruf>

¹⁹ ZAD Geprüfter Privatermittler / Detektiv» : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.z-a-d.de/bildungsangebote/kombikurs/index.html>

²⁰ Риманас О. Сравнительный анализ законов о детективной деятельности (Латвия) и частной детективной деятельности (Литва) // Administratīvā un Kriminālā Justīcija / О. Риманас // Сборник тезисов докладов Международной научно-практической конференции «Безопасность и правопорядок в условиях геополитических рисков». – 2016. – № 1/2 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://detective.lt/media/Partneriai/Rimanas_statja.pdf

Резюме

Болгов Р. О. Приватна детективна (розшукова) діяльність в країнах Європейського Союзу: сучасний стан правового регулювання.

У статті висвітлено особливості ведення приватної детективної (розшукової) діяльності в країнах Європейського Союзу та наведено деякі історичні факти становлення європейської детективної діяльності. Проаналізовано основні права й обов'язки приватних детективів і основні вимоги для отримання дозволу на детективну діяльність.

Ключові слова: приватний детектив, правове регулювання приватної детективної діяльності.

Резюме

Болгов Р. О. Частная детективная (розыскная) деятельность в странах Европейского Союза: современное состояние правового регулирования.

В статье изложены особенности ведения частной детективной (розыскной) деятельности в странах Европейского Союза и высветлены некоторые исторические факты становления европейской детективной деятельности. Проанализированы права и обязанности частных детективов и основные требования для получения разрешения на ведение детективной деятельности.

Ключевые слова: частный детектив, правовая регуляция частной детективной деятельности.

Summary

Bolgov R. Private detectives investigation in European Union countries: current state of legal regulation.

The article is devoted to peculiarities of private detectives investigation in European Union countries, described some historical facts of formation European detective activity. Where analyzed rights and obligations of private investigators and main requirements for receipt permission to conduct private detectives investigation.

Key words: private detective, legal regulation of private detective activity.

УДК 343.131

Г. В. ДЕНИСЕНКО

*Григорій В'ячеславович Денисенко, аспірант
Київського національного університету імені Тараса
Шевченка*

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НОТАРІУСА В ЯКОСТІ СВИДКА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Нотаріуси, як і будь-які інші особи, не застраховані від можливої процесуальної участі в якості учасників кримінальних процесуальних правовідносин. Враховуючи особливий правовий статус внаслідок делегованих державою повноважень, Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК) передбачаються гарантії їх участі в кримінальному провадженні. Проте, на практиці досі залишаються невирішеними низка питань, які потребують теоретичного аналізу задля належної реалізації на практиці в сфері захисту прав та інтересів нотаріусів як свідків. Передбачений КПК механізм регулювання правовідносин, які виникають під час забезпечення охорони нотаріальної таємниці в кримінальному провадженні, потребує глибокого аналізу та розробки на цій основі відповідних пропозицій у сфері вдосконалення вітчизняного кримінального процесуального законодавства.

© Г. В. Денисенко, 2017

Питанню участі нотаріуса в кримінальному провадженні в якості свідка присвячені роботи О. О. Кулініча, О. М. Ярмак, М. О. Костіна, Л. М. Лобойка, О. Є. Остапенко, Г. І. Чангу, Ю. П. Аленіна та ін. Враховуючи наукові здобутки вищезазначених вчених, необхідно зазначити, що деякі питання в контексті даного дослідження залишилися поза увагою, що зумовлює актуальність обраного дослідження.

Метою статті є дослідити особливості допиту нотаріуса в якості свідка в кримінальному провадженні, виявити існуючі прогалини, які існують у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві та зумовлюють неналежний захист прав та інтересів нотаріусів під час допиту в кримінальному провадженні, а також запропонувати власні шляхи вирішення існуючих проблем шляхом внесення відповідних змін до законодавства.

Попри те, що давання показань для свідка є обов'язком, законодавство передбачає гарантії для окремих осіб шляхом неможливості їх допиту. Так, відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 65 КПК не можуть бути допитані як свідки, зокрема, нотаріуси щодо відомостей, які становлять нотаріальну таємницю¹. Враховуючи положення, що свідок попереджається про відповідальність за відмову від давання показань та давання завідомо неправдивих показань, з метою з'ясування предмету нотаріальної таємниці, необхідно дослідити це поняття більш детально.

Відповідно до статті 8 Закону України «Про нотаріат» (далі – Закон), нотаріальна таємниця – це сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, у тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо². В науці домінує позиція, що нотаріальна таємниця є різновидом професійної таємниці. При цьому, як вказує О. О. Кулініч: якщо мова йде про приватного нотаріуса, то вищезазначені відомості складатимуть виключно професійну таємницю, а якщо йдеться про діяльність державного нотаріуса, то автоматично така інформація становитиме статус службової таємниці³. У будь-якому з цих правових режимів така інформація має бути забезпечена кримінальними процесуальними гарантіями.

Звертає на себе увагу той факт, що законодавцем в КПК використано поняття «відомості, які становлять нотаріальну таємницю». Це визначення не в повній мірі охоплює поняття нотаріальної таємниці, до якої входять не тільки відомості про вчинення нотаріальних дій, а і відповідно до статті 8 Закону «сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо», а тому КПК потребує оновленого визначення нотаріальної таємниці.

Стаття 5 Закону встановлює обов'язок нотаріуса зберігати в таємниці відомості, одержані ним у зв'язку із вчиненням нотаріальних дій. Стаття 8 Закону зазначає, що нотаріус не має права давати свідчення в якості свідка щодо відомостей, які становлять нотаріальну таємницю, крім випадків, коли цього вимагають особи, за дорученням яких або щодо яких вчинялися нотаріальні дії. Це пов'язано з тим, що нотаріус є лише утримувачем відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, повноважним власником є особа, яка звернулась до нотаріуса для вчинення відповідних нотаріальних дій⁴. Передусім, саме в інтересах останнього державою запроваджений правовий режим охорони, захисту і розкриття нотаріальної таємниці. Тому, нотаріус не вправі «добровільно», за своєю ініціативою розкривати останню.

У випадку, коли нотаріус виступає в якості свідка в кримінальному провадженні щодо обставин справи він має передбачений п. 3 ч. 2 ст. 65 КПК імунітет. За видом такий імунітет відноситься до спеціального імунітету свідка⁵.

Варто звернути увагу на положення ст. 8-1 Закону, яка встановлює, що будь-яке втручання в діяльність нотаріуса, зокрема з метою перешкоджання виконанню ним своїх обов'язків (а охорона нотаріальної таємниці є обов'язком, а не правом нотаріуса – **авт.**) або спонукання до вчинення ним неправомірних дій, у тому числі вимагання від нього, його помічника, інших працівників, які знаходяться у трудових відносинах з нотаріусом, відомостей, що становлять нотаріальну таємницю, забороняється і тягне за собою відповідальність відповідно до законодавства. Тому, будь-який незаконний навіть «психологічний» вплив на нотаріуса забороняється.

Необхідно зазначити, що заборона на допит нотаріуса як свідка не є абсолютною. Так, ч. 3 ст. 65 КПК передбачає, що допит можливий у разі, якщо особа, яка довірила нотаріусу певні відомості, звільнила його від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю у визначеному нею обсязі. Таке звільнення здійснюється у письмовій формі за підписом особи, що довірила зазначені відомості. Ця новела є новою на відміну від старого КПК⁶ і є досить прогресивним кроком щодо оновлення процесуального законодавства в сфері допиту свідків. Таким чином, особа, яка планує допитати нотаріуса в якості свідка (слідчий, суддя, прокурор чи працівник оперативного підрозділу за дорученням слідчого) зобов'язана роз'яснити йому положення ст. 65 КПК.

Варто звернути увагу, що у разі допиту нотаріуса як свідка у зв'язку з посвідченням багатостороннього правочину положення ч. 3 ст. 65 КПК поширюється на кожну сторону. Тобто, якщо хоча б одна зі сторін правочину (навіть, з об'єктивних причин: проживання за кордоном, смерть тощо) не звільнила письмово нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю із зазначенням обсягу інформації, яку нотаріус має право повідомити та власноручно не підписала згаданий документ, то нотаріус не може надавати показання в якості свідка.

Безперечно, кожному нотаріусу, який допитується як свідок, хотілося б пересвідчитись, що особа, яка звільнила його від обов'язку по збереженню нотаріальної таємниці, здійснила подібне звільнення у присутності нотаріуса та залишити копію відповідного «звільнення». Це було б правильним та логічним, виходячи з положень ч. 3 ст. 65 КПК, проте на практиці дану норму тлумачать неоднозначно. Так, на сьогодні часто трапляється так, що слідчий, «роз'яснивши» під підпис відповідно до ст. 65 КПК, не демонструє нотаріусу

документ, яким його звільнили від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю. Тому, пропонуємо, що у цьому випадку нотаріусу варто продиктувати слідчому фразу наступного змісту: «Не можу давати свідчення у зв'язку з недотриманням слідчим положень ч. 3 ст. 65 КПК» або викласти її власноручно відповідно до п. 7 ч. 1 ст. 66 КПК. Проте, найоптимальнішим варіантом було б внести зміни до КПК та встановити прямо положення щодо обов'язку залишення копії такої «згоди» нотаріусом.

Непоодинокими випадками на практиці є ситуації, коли слідчий демонструє нотаріусу папір, де міститься заява на ім'я слідчого, у якій особа звільняє нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю із зазначенням обсягу цієї таємниці, а також підпис особи. Подібна заява може викликати сумнів у нотаріуса, оскільки незрозуміло, чи викладена вона добровільно, чи підписана вона саме тією особою, яка звільнила нотаріуса від обов'язку по збереженню нотаріальної таємниці тощо. Вважаємо, що у подібній ситуації, незважаючи на певні сумніви, у зв'язку з формальним дотриманням ч. 3 ст. 65 КПК нотаріус повинен давати свідчення. Але свідчення мають починатися з фрази наступного змісту: «Оскільки слідчим мені було продемонстровано заяву від імені громадянина..., яка звільняє мене як нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю із зазначенням обсягу інформації (бажано деталізувати: дата, реєстраційний номер тощо – авт.), а також містить власноручний підпис згаданого громадянина, даю такі свідчення...». Якщо, ознайомившись з протоколом допиту перед його підписанням, нотаріус не побачив згаданої фрази, то необхідно власноручно зазначити, що свідчення давалися у зв'язку з тим, що перед початком допиту слідчий особисто ознайомив із заявою громадянина, яка містила у собі інформацію про звільнення нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю з зазначенням обсягу інформації, а також містила власноручний підпис згаданого громадянина. Беззаперечно, оптимальним варіантом при допиті нотаріуса є реалізація права при проведенні допиту скористатись правовою допомогою адвоката відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК.

У науці кримінального процесуального права пропонується звільняти нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю, якщо йому повідомлено про підозру⁷. Підтримуємо дану позицію, з ремаркою, щоб звільняти, коли взагалі притягнуто до кримінальної відповідальності. При цьому, у КПК має бути передбачений механізм захисту цих даних від подальшого поширення. Подібна норма міститься у ч. 2 ст. 16 Основ законодавства РФ про нотаріат, відповідно до якої суд може звільнити нотаріуса від обов'язку зберігати таємницю, якщо проти нього порушено кримінальну справу в зв'язку із вчиненням нотаріальної дії⁸.

Варто зазначити, що нотаріуси взагалі повинні бути позбавлені імунітету свідка⁹. Вважаємо, це недоцільним, адже в цьому випадку нівелюється закладена законодавцем суть нотаріальної таємниці. Вважаємо, що саме щодо факту вчинення нотаріальної дії нотаріус допитаний не може бути, проте, інша справа, коли нотаріус виступає в якості свідка щодо обставин, які не містять нотаріальної таємниці. Так, відповідно до ст. 65 КПК, свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань У цьому випадку нотаріус виступатиме в якості фізичної особи – очевидця певних подій, і на якого не поширюється режим імунітету свідка.

Варто зазначити про недолік п. 3 ч. 2 ст. 65 КПК, де не зазначається про осіб, які мають право за законом вчиняти нотаріальні дії, і які відповідно до Закону так само зобов'язані зберігати нотаріальну таємницю (консульські установи, посадові особи органів місцевого самоврядування, дипломатичні представництва та ін.). Вважаємо, що цю норму доцільно доповнити, визначивши, що вони так само не можуть бути допитані як свідки про відомості, які становлять нотаріальну таємницю в силу ст. 8 Закону.

Висновки. Нотаріус наділений спеціальним імунітетом, який передбачає обов'язок зберігати нотаріальну таємницю під час допиту. Проте, сторони можуть звільнити нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю із зазначенням обсягу розголошення. У випадках надання свідчень, які не містять нотаріальної таємниці нотаріус може виступати як фізична особа-очевидець певних подій і в цьому випадку режим спеціального імунітету на нього не поширюється, адже такі показання не пов'язані із здійсненням професійних функцій.

Варто акцентувати увагу на тому, що якщо хоча б одна зі сторін правочину (навіть, з об'єктивних причин: прожизняття за кордоном, смерть тощо) не звільнила письмово нотаріуса від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю із зазначенням обсягу інформації, яку нотаріус має право повідомити та власноручно не підписала згаданий документ, то нотаріус не може давати показання у якості свідка щодо відомостей, які містять нотаріальну таємницю.

Поняття «відомості, які становлять нотаріальну таємницю», яке міститься в КПК не відповідає чинній редакції Закону України «Про нотаріат» і потребує оновлення, адже до предмету нотаріальної таємниці входять не тільки факт вчинення нотаріальних дій, а і відповідно до статті 8 Закону сукупність відомостей, отриманих під час вчинення нотаріальної дії або звернення до нотаріуса заінтересованої особи, в тому числі про особу, її майно, особисті майнові та немайнові права і обов'язки тощо.

Частина 3 ст. 65 КПК на практиці зумовлює неоднозначність у тлумаченні, а тому задля уникнення непорозумінь необхідно внести зміни та передбачити, що копія згоди на розголошення нотаріальної таємниці повинна зберігатися у нотаріуса.

Необхідно також передбачити право розголошення нотаріальної таємниці, у випадку притягнення нотаріуса до кримінальної відповідальності. При цьому, у КПК має бути передбачений надійний механізм захисту цих даних від подальшого поширення.

Також КПК потребує оновлення змісту п. 3 ч. 2 ст. 65 у контексті зазначення, що окрім нотаріуса імунітетом наділяються ще й інші особи, які мають право за законом вчиняти нотаріальні дії.

- ¹ Кримінально-процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] // Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
- ² Закон України «Про нотаріат» // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/page2>
- ³ Кулініч О. О. Правова охорона конфіденційної інформації, що перебуває в режимі конфіденційної таємниці / О. О. Кулініч // Проблеми цивільного та господарського права. – 2008. – № 1. – С. 74–78. – С. 75.
- ⁴ Костін М. Правова природа «нотаріальної таємниці» на основі балансу особистих і публічних інтересів / М. Костін // Нотаріат України. – 2014. – № 6 (6). – С. 28–33. – С. 30.
- ⁵ Когут Н. М. Імунітет свідка у кримінальному процесі України / Н. М. Когут [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=44199>
- ⁶ Кримінально-процесуальний кодекс України від 28.12.1960 р. (втратив чинність) // Офіційний веб-портал Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1001-05>
- ⁷ Допит нотаріуса: особливості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vinnotariat.com.ua/teoriya-praktika/metodichni-rekomendatsii/96/>
- ⁸ Основы законодательства Российской Федерации о нотариате [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_156212/
- ⁹ Ярмук О. М. Окремі питання участі нотаріуса у кримінальному провадженні / Ярмук О. М. // Наше право. – 2014. – С. 133–138. – С. 135.

Резюме

Денисенко Г. В. Особливості допиту нотаріуса в якості свідка в кримінальному провадженні.

Стаття присвячена вивченню питання гарантій участі нотаріуса в якості свідка в кримінальному провадженні. Автором досліджується питання наявності імунітету свідка у нотаріуса під час допиту щодо даних, які містять нотаріальну таємницю та випадки позбавлення такого імунітету. Автор привертає увагу на особливості допиту не лише нотаріуса, а й інших осіб, які за законом мають право вчиняти нотаріальні дії. У висновках автор пропонує власні шляхи вдосконалення вітчизняного законодавства щодо належного захисту прав та інтересів нотаріуса під час допиту в кримінальному провадженні.

Ключові слова: кримінальне провадження, нотаріус, нотаріальна таємниця, свідок, нотаріальна дія.

Резюме

Денисенко Г. В. Особенности допроса нотариуса в качестве свидетеля в уголовном судопроизводстве. Статья посвящена изучению вопроса гарантий участия нотариуса в качестве свидетеля в уголовном судопроизводстве, а также анализа гарантий их участия. Автором исследуется вопрос наличия иммунитета свидетеля у нотариуса при осуществлении допроса на предмет данных, содержащих нотариальную тайну и случаи лишения такого иммунитета. Автором акцентируется внимание на особенностях допроса не только нотариуса, но и других лиц, которые по закону имеют право совершать нотариальные действия. В выводах автор предлагает собственные пути совершенствования отечественного законодательства в сфере надлежащей защиты прав и интересов нотариуса во время допроса в уголовном производстве.

Ключевые слова: уголовное судопроизводство, нотариус, нотариальная тайна, свидетель, нотариальное действие.

Summary

Denisenko G. Some features of notary participation as a witness in criminal proceeding.

The paper is devoted to the study guarantees of the notary's participation as a witness in criminal proceeding. The author examines the question of the immunity of a witness of a notary during interrogation about materials that contains notarial secrecy and cases of deprivation of such immunity. The author focuses on the peculiarities of interrogation not only the notary, but also other persons who are legally entitled to perform notarial acts. In conclusions, the author suggests ways to improve national legislation regarding the proper protection of the rights and interests of a notary during interrogation in a criminal proceeding.

Key words: criminal proceeding, notary, notarial secrecy, witness, notarial act.

УДК 343.3

I. М. ІЗАЙ

Ірина Миколаївна Ізай, аспірант Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ЗА ПОГРОЗУ ВБИВСТВОМ, НАСИЛЬСТВОМ, АБО ЗНИЩЕННЯМ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯМ МАЙНА ЩОДО ПРАЦІВНИКА ПРАВООХОРОННОГО ОРГАНУ (Ч. 1 СТ. 345 КК УКРАЇНИ)

У ч. 1 ст. 345 КК України встановлено відповідальність за погрозу вбивством, насильством, знищенням або пошкодженням майна працівника правоохоронного органу, а також щодо його близьких родичів у зв'язку з виконанням цим працівником службових обов'язків. Таким чином у зазначеній статті закону України про